

İŞVERENİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 4 üncü maddesi ile 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 417/2 nci maddesi gereğince işverenler iş yerlerinde işçilerin iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak ve araç ve gereçleri noksansız bulundurmakla yükümlüdür.

Bunun temeli ise işverenin işçiyi gözetme borcuna dayanmaktadır. İşçiyi gözetme borcu, işçinin hayatının, sağlığının ve bedensel bütünlüğünün işin görülmesinden kaynaklanan tehlikelere açık olması ve işçinin kişiliğinin bu risklere karşı korunması ihtiyacı ile ortaya çıkmıştır¹. İşçiyi gözetme borcunun konusu; işverenin hizmet sözleşmesi çerçevesinde çalıştırdığı işçisini koruması, işçisinin uğrayabileceği zararlara karşı gerekli önlemleri alması ve ona zarar verebilecek davranışlardan kaçınması gibi yükümlülüklerden oluşmaktadır².

1. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 4 üncü maddesinin 1 inci fıkrasına göre; işveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup bu çerçevede;

- Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar.
- İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar.
- Risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır.
- Çalışana görev verirken, çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alır.
- Yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alır.

Yargıtay, çalışmamıza konu aldığımız kararlar da dahil çoğu kararında işverenin çalışanların güvenlik ve sağlıklarını korumak için gerekeni yapmak, işin niteliği ve gerekleri doğrultusunda dürüstlük kuralları çerçevesinde lüzumlu şartları sağlamak ve vasıtaları noksansız bulundurmakla yükümlü olduğu sonucuna varmıştır³.

¹ Gaye Burcu Yıldız, "İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğu", Toprak İşveren, S. 86, Haziran 2010, s. 8; Zübeyde Başboğa Şahbaz, İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Hukuki Sorumluluğu ile Maddi Zararın Hesabına İlişkin Esaslar, İstanbul, Beta, 2010, s. 40.

² İlhan Ulusan, Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu, İstanbul, Kazancı, 1990, s. 1; Sarper Süzek, İş Hukuku, Yenilenmiş 9. Baskı, İstanbul, Beta, 2013, s. 405; Kenan Tunçomağ/Tankut Centel, İş Hukukunun Esasları, 6. Baskı, İstanbul, Beta, 2013, s. 132.

³ Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioglu, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Yayıncılık, 19. Baskı, 2021, s. 441,

1.1. Sağlık Gözetimi

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 15 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre;

İşveren, çalışanların işyerinde maruz kalacakları sağlık ve güvenlik risklerini dikkate alarak sağlık gözetimine tabi tutulmalarını sağlar.

İşveren çalışanların işe girişlerinde, iş değişikliğinde, iş kazası ve meslek hastalığı veya sağlık nedeniyle tekrarlanan işeten uzaklaşmalarından sonra işe dönüşlerinde talep etmeleri halinde ve işin devamı süresince, çalışanın ve işin niteliği ile işyerinin tehlike sınıfına göre Bakanlıkça belirlenen düzenli aralıklarla sağlık muayenelerinin yapılmasını sağlamak zorundadır.

Tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işlerde çalışacaklar, yapacakları işe uygun olduklarını belirten sağlık raporu olmadan işe başlatılamaz.

Çalışanların sağlığının korunması ve geliştirilmesi maksadıyla, tıbbi muayene, tetkikler, çalışmaların kaydı, değerlendirilmesi, bildirimi, ilkyardım, acil tedavi, rehabilitasyon vb. tüm sağlık koruyucu çalışmalar sağlık gözetim borcunun içerisindedir⁴. Sağlık gözetimi, çalışanların iş dolayısıyla sağlıklarının bozulmasının engellenmesi ve bu hususta hastalığın erken tespiti amaçlarıyla yapılan tıbbi muamele ve incelemedir⁵. Sağlık gözetiminde sadece fiziksel bulgularla yetinilmeyip kimyasal, biyolojik, psikolojik, ergonomik faktörlerin de incelenmesi gerekmektedir⁶. Çalışanların sağlık gözetimi, çalışanı koruma amacıyla gerekli sağlık hizmetlerini sunmakken çalışma ortamının gözetimi ise sağlık ve güvenlik tehlikelerine karşı iş ortamındaki tüm tehlikeleri düzeltici yönde (örneğin, işyeri ortamından alınan kimyasal bir madde hakkında ölçümler yapıldığında bunun tehlikeli olduğu tespitinde işyerinden ilgili maddeyi uzaklaştırma) yapılan faaliyetlerdir⁷.

1.2. Çalışanların Bilgilendirilmesi Yükümlülüğü

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 16 ncı maddesinin 1 inci fıkrasına göre; işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve sürdürülebilmesi amacıyla işveren, çalışanları ve çalışan temsilcilerini işyerinin özelliklerini de dikkate alarak, işyerinde karşılaşılabilecekleri sağlık ve güvenlik riskleri, koruyucu ve önleyici tedbirler, kendileri ile ilgili yasal hak ve sorumluluklar ve ilk yardım, olağan dışı durumlar, afetler ve yangınla mücadele ve tahliye işleri konusunda görevlendirilen kişiler hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür.

1.3. Eğitim Yükümlülüğü

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 17 nci maddesine göre;

---

⁴ Eyrenci/Taşkent/Ulucan, s. 343.

⁵ Ekmekçi, Ömer/Köme Akpulat, Ayşe/Akdeniz, Ayşe Ledün: İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku, 2. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 102

⁶ Yüncü, Mehmet: İşyerinde Sağlık Gözetimi ve Biyolojik İnceleme, Sunum Slaytı, <https://yeniuzmanakademi.com/wp-content/uploads/2021/02/Isyerinde-Saglik-Gozetimive-Biyolojik-Izleme.pdf>

⁷ Yüncü, s. 13.

İşveren, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini almasını sağlar. Bu eğitim özellikle; işe başlamadan önce, çalışma yeri veya iş değişikliğinde, iş ekipmanının değişmesi hâlinde veya yeni teknoloji uygulanması hâlinde verilir.

Eğitimler, değişen ve ortaya çıkan yeni risklere uygun olarak yenilenir, gerektiğinde ve düzenli aralıklarla tekrarlanır.

Mesleki eğitim alma zorunluluğu bulunan tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işlerde, yapacağı işle ilgili mesleki eğitim aldığını belgeleyemeyenler çalıştırılmaz.

İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başlamadan önce, söz konusu kazanın veya meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitim verilir. Ayrıca, herhangi bir sebeple altı aydan fazla süreyle işten uzak kalanlara, tekrar işe başlatılmadan önce bilgi yenileme eğitimi verilir.

1.4. Denetim Yükümlülüğü

İşveren, işyerinde çalışan işçilerin iş sağlığı ve güvenliği açısından alınan tedbirlere uyup uymadıklarını, verilen koruyucu malzemeleri kullanıp kullanmadıkları hususunda gerekli kontrolü sağlamakla ve takibini yapmakla yükümlüdür.

2. İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI

2.1. İş Kazası Nedir?

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3 üncü maddesinde iş kazası, İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olay olarak tanımlanmıştır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13 üncü maddesinde ise iş kazası; sigortalının; işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle, sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, kadın sigortalının süt izni için ayrılan zamanlarda, sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özüre uğratan olay olarak tanımlanmıştır.

Bir kazanın iş kazası olarak değerlendirilebileceği ilk durum kazanın işyerinde gerçekleşmiş olmasıdır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 11 inci maddesine göre; işyeri, sigortalı sayılanların maddî olan ve olmayan unsurlar ile birlikte işlerini yaptıkları yerler olarak tanımlanmış olup, işyerinde üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler ile araçlar da işyerinden sayılmıştır. Yukarıda sayılan ve işyeri kapsamına giren yerlerde meydana gelen kazalar iş kazası olarak değerlendirilebilecektir.

Kanun'un 13 üncü maddesinde yer alan işçilerin "işveren tarafından yürütülmekte olan iş" ifadesiyle, sigortalının işyerinde veya işyeri dışında meydana gelen kazanın işverenin görevlendirmesi veya işin niteliği gereği yapıldığı sırada karşılaşabileceği kaza riskine karşı teminat altına alınmaktadır.

Sigortalının işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda meydana gelen kazaların iş kazası sayılması gerekmektedir.

Emziren kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda geçirdiği kazalar da iş kazası sayılmaktadır.

Çocuklarını emzirmeleri için Kanunda belirtilen sürelerde sigortalının işveren tarafından ayrılan emzirme odasında veya çocuğun bulunduğu yer ile bu yere gidiş geliş sırasında ve emzirme sürelerinde geçirdiği kazalar iş kazası sayılacaktır.

2.2. İş Kazası Bildirimi ve Bildirim Süresi

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13 üncü maddesine göre sigortalıların iş kazası geçirmeleri halinde işverenleri tarafından kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine derhal, SGK'ya ise kazadan sonraki 3 (üç) işgünü içinde bildirilmesi gerekmektedir.

Sigortalıların, işverenin kontrolü dışındaki yerlerde iş kazası geçirmeleri halinde ise, iş kazası ile ilgili bilgi almasına engel olacak durumlarda iş kazasının öğrenildiği tarihten itibaren bildirim süresi 3 (üç) işgünüdür.

Bildirim süreleri işgünü olarak belirlendiğinden cumartesi, pazar ile ulusal bayram ve genel tatil günleri hesaba katılmayacak, bu günlere rastlayan günleri takip eden günden itibaren üç günün hesabına devam edilecektir.

Mücbir sebebe bağlı olarak süresinde bildirim yapamayan işverenler, mücbir sebebi belgelemeleri şartıyla, mücbir sebebin ortadan kalktığı tarihten sonraki üç işgünü içinde Kuruma iş kazasını bildirecektir.

İş kazası bildirimi internet üzerinden e-Sigorta sistemi ile Kuruma yapılacaktır.

Sigortalıların iş kazası geçirmeleri halinde işverence bildirim yapılmaması durumunda, bildirimin Kuruma yapıldığı tarihe kadar sigortalıya ödenecek geçici iş göremezlik ödeneğinin Kurumca işverenden tahsil edilecektir.

2.3. Meslek Hastalığı Nedir?

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3 üncü maddesinde meslek hastalığı, mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalığı ifade etmektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 14 üncü maddesinde ise meslek Hastalığı, Sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özrürlük halleri olarak tanımlanmıştır.

Sigortalının çalıştığı işten dolayı meslek hastalığına tutulduğunun;

a) Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucuları tarafından usûlüne uygun olarak düzenlenen sağlık kurulu raporu ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi,

b) Kurumca gerekli görüldüğü hallerde, işyerindeki çalışma şartlarını ve buna bağlı tıbbî sonuçlarını ortaya koyan denetim raporları ve gerekli diğer belgelerin incelenmesi, sonucu Kurum Sağlık Kurulu tarafından tespit edilmesi zorunludur.

2.4. Meslek Hastalığının Tespiti

Bir hastalık veya özür halinin meslek hastalığı sayılabilmesi için;

- a) Sigortalı olunması,
- b) Hastalık veya özrün yürütülen i  in sonucu olarak ortaya çıkması,
- c) Sigortalının hastalanması veya bedence veya ruh a bir  zre uğraması,
- d) Hastalığın  alı ma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliğinde yer alması ve belirtilen süre içinde meydana çıkması,
- e) Hastalığın hekim raporu ile tespit edilmesi unsurlarının bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir.

2.5. Meslek Hastalığının Bildirimi

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 14 üncü maddesine göre, sigortalıların meslek hastalığına yakalanmaları halinde, işverenleri tarafından bu durumun   renildi i günden ba layarak Kuruma en geç üç i  günü içinde bildirilmesi gerekmektedir.

Meslek hastalığı bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen veya yazılı olarak bildirilen hususları kasten eksik ya da yanlış bildiren işverene, SGK tarafından meslek hastalığı için yapılmış bulunan masraflar ile  denmi  ise geçici i  göremezlik ödenekleri rücu edilecektir.

2.6. İ  Kazası ve Meslek Hastalıklarının Kayıt ve Bildirimi

6331 sayılı İ  Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 14 üncü maddesine göre; işveren, bütün i  kazalarının ve meslek hastalıklarının kaydını tutar, gerekli incelemeleri yaparak bunlar ile ilgili raporları düzenler.

İşyerinde meydana gelen ancak yaralanma veya ölüme neden olmadığı halde işyeri ya da i  ekipmanının zarara uğramasına yol açan veya çalışan, işyeri ya da i  ekipmanını zarara u ratma potansiyeli olan olayları inceleyerek bunlar ile ilgili raporları düzenler.

3. SGK UYGULAMASINDA İŞVERENİN YÜKÜMLÜLÜK VE SORUMLULUKLARI

3.1. Kaza Anında İlk Sağlık Yardımlarını Yapma Yükümlülüğü

İşveren, i  kazasına uğrayan sigortalıya, Kurumca i e el konuluncaya kadar sağlık yardımlarını yapmakla yükümlüdür.

Belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesindeki gecikmeden dolayı, sigortalının tedavi s resinin uzamasına, mal l kalmasına veya malullük derecesinin artmasına sebep olan işveren, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun bu yüzden u rayaca ı her türlü zararı ödemekle yükümlüdür. (Y.21.H.D. Esas Karar 2004/955 2004/1446)

3.2. İ  Kazasını Bildirme Yükümlülüğü

Sigortalıların i  kazası geçirmeleri halinde işverenleri tarafından kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine derhal, Kuruma kazadan sonraki 3 (  ) i   n  içinde bildirilmesi gerekmektedir.

İşverenin i  kazasını Kuruma zamanında bildirmemesinden / eksik veya hatalı bilgi vermesinden doğan ve ileride doğacak olan Sosyal Güvenlik Kurumu zararlarından işveren sorumlu tutulacaktır.

3.3. İşverenin Sorumluluğu

İş kazası ve meslek hastalığı; işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veya suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, SGK tarafından sigortalıya/hak sahiplerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan tüm gelirlerin tutarları, gelir bağlanması halinde peşin sermaye değerleri toplamı Kurumca işverene ödettirilmektedir.

Sigortalı bildirim yapılmayan (kaçak çalıştırılan) sigortalıların iş kazası geçirmesi veya meslek hastalığına yakalanması halinde, SGK tarafından sigortalıya/hak sahiplerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan tüm gelirlerin tutarları, gelir bağlanması halinde peşin sermaye değerleri toplamı Kurumca kusur hali aranmaksızın işverene ödettirilmektedir.

3.4. Kaçınılmazlık Halinde İşverenin Sorumluluğu

SGK Denetim elemanları işverenin sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesini dikkate almaktadır.

Kaçınılmazlık, olayın meydana geldiği tarihte geçerli bilimsel ve teknik kurallar gereğince alınacak tüm önlemlere rağmen iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesi durumudur.

İşveren alınması gerekli bir önlemi almamış işe olayın kaçınılmazlığından söz edilemez.

4. SONUÇ

İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla ve bu kapsamda çalışanlar ile ilgili oluşabilecek tüm riskleri öngörme ve bunlara ilişkin önlemleri almakla yükümlüdür.

İşverenin, çalışanlarının yaşayabileceği iş kazası ve meslek hastalıklarına ilişkin tüm yükümlülüklerini yerine getirmesi kanuni zorunluluğu olup aynı zamanda iş kazası veya meslek hastalığını ilgili Kurumlara yasal süresinde bildirmekle de yükümlüdür. Bu yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde idari para cezası, kusurlu bulunması halinde Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan tüm ödemelerin rücu edilmesi ile karşılaşması söz konusu olacaktır.

Sonuç olarak işverenlere, iş kazası olaylarına karşı önlem alırken hukuki sorumluluklarını eksiksiz olarak yerine getirmeleri ve bu sorumlulukların takibini yaparken daha özenli olmaları tavsiye edilmektedir. Aksi takdirde ilave maliyetlerle katlanmaları kaçınılmaz olacaktır. Bu maliyetler dışında işverenler iş kazası davalarında sigortalılarında maddi ve manevi tazminat içeren durumlarla da karşı karşıya kalabilecektir.

BARIŞ ERDEM DANIŞMANLIK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU EKİBİ

